

ЗВІТ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ ЄВПАТОРІЇ

Опитування проводилося
Комітетом з розробки стратегічного плану
економічного розвитку Євпаторії

За допомогою

Проекту економічного розвитку міст

За підтримки

жовтень 2005 р.

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ПІДПРИЄМЦІВ

I. ВСТУП

У жовтні 2005 року було проведено опитування роботодавців Євпаторії. Воно було елементом процесу стратегічного планування економічного розвитку з залученням громади – проекту, який призначений визначити економічне майбутнє міста. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Комітету з розробки стратегічного плану (КСП) стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в Євпаторії. Серед питань анкети були історія та статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються органами влади та стосунки з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

II. МЕТОДОЛОГІЯ

До 21 жовтня 2005 року було заповнено 36 анкет. Серед компаній у переліку для опитування були найбільші роботодавці міста (9 підприємств з числом працівників понад 300, 15 – від 100 до 200), а також кілька менших фірм з кількістю працівників від 25 до 100 (8 підприємств) і до 25 працівників (4 підприємства). З них 10 підприємств відносяться до санаторно-курортної галузі, 7 – будівельної, 5 – харчової, 4 – транспортної. У цьому звіті містяться узагальнені відповіді всіх підприємств. 33 опитування було проведено членами КСП і 3 – працівниками проекту «ЕРМ».

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах буде конфіденційною.

Були виявлені відмінності у відповідях підприємств, що представляють найбільшу, санаторно-курортну галузь міста з одного боку, та інші галузі з іншого, а також великих підприємств та представників малого й середнього бізнесу, що підтверджується в багатьох проаналізованих даних.

Хоча опитування 36 підприємств не може абсолютно напевно відобразити думку всієї бізнесової громади Євпаторії, ці підприємства, - великі й малі, традиційні й нові, забезпечують працю значну частину місцевого економічно активного населення, - складають вагому й репрезентативну вибірку.

III. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Економіка міста саме переживає нелегкий період – рівень зайнятості, середня зарплатня та орієнтованість на експорт досить низькі, проте існують важливі плани збільшення обсягів продажів, надання послуг та здійснення нових інвестицій. Місцеві підприємці висловили невдоволення загальною економічною ситуацією в країні, чинним законодавством, високими цінами на електроенергію та енергоносії, нестачею кваліфікованої робочої сили, втратою ринків у колишньому СРСР, бюрократизмом у владі.
2. Загальна кількість працівників на всіх підприємствах-респондентах зараз складає близько 6 200, а в найближчі роки на цих підприємствах планується створити ще біля 600 робочих місць. При цьому по 100 і більше робочих місць збираються створити кілька підприємств будівельної галузі, одне з підприємств харчової галузі та одне з комунальної сфери.
3. Місцева економіка недостатньо орієнтована на експорт. Лише 17% продукції та послуг надаються клієнтам за межі України, в т.ч. тільки 2% за межі СНД. Навіть маючи конкурентну перевагу в низьких цінах (порівняно з західноєвропейськими стандартами), місцеві компанії не знаходять клієнтів на ринку ЄС.
4. Компанії відзначили 17% своїх працівників як таких, що працюють «відмінно», і 61% - «добре», що відображає загальний середній рівень задоволення місцевих працедавців якісним рівнем працівників, при цьому загальна кількість працівників, віднесених до поганих (1%), виглядає незначною. В той же час понад 30% респондентів нарікають на нестачу кваліфікованих працівників. Майже всім підприємствам бракує працівників з необхідними навичками, головним чином робітничих професій, середнього медичного та технічного (господарського) персоналу.
Середня заробітна плата по опитаних підприємствах досягла 640 гривень за місяць.
5. Вісімнадцять з 36 опитаних підприємств та закладів мають плани модернізації або вдосконалення своїх нинішніх потужностей з метою розширення своєї діяльності в Євпаторії як шляхом розвитку існуючих потужностей, так і через нове будівництво, переважно в 2006-2007 р.р. Загальна сума інвестицій може досягти 84 мільйонів гривень. В т.ч одне підприємство харчової промисловості задекларувало намір інвестувати 30 млн, а одна будівельна компанія – 20 млн. Лише 4 компанії планують розширення діяльності поза межами Євпаторії. У той же час тільки три фірми розглядають можливість або навіть планують перенести свою діяльність до іншого міста, переважно через зміну ринкової кон'юнктури, а також через відсутність тут площ для розширення діяльності і в пошуках сприятливішого бізнес-клімату.
6. Загалом якість послуг, що надаються органами місцевого самоврядування підприємствам, не була оцінена високо (в середньому – 2,99 за 4-бальною шкалою, де 1 є найвищою, а 4 – найнижчою оцінкою). Утримання доріг та утилізація сміття разом з розвитком інфраструктури та охороною правопорядку найчастіше зазначалися як послуги, що потребують поліпшення.

Євпаторія – Вивчення думки підприємців

7. 12 із 36 компаній оцінили роботу місцевої влади як «відмінну», а 13 респондентів вважають її «доброю». Десять інших оцінок – «задовільно», і одна - «погано». Разом з задовільною оцінкою співпраці з міським головою, заступниками та керівниками управлінь міськвиконкому це підтверджує відносно високий рівень задоволення роботою органів місцевої влади. В той же час 9 респондентів відзначають бюрократизм міської влади при вирішенні їхніх питань, а 7 – недостатні професійні якості посадовців
8. Думки про діловий клімат в Євпаторії були доволі позитивними. Шість компаній оцінили місто як «відмінне» місце для ведення бізнесу, 21 оцінка – «добре», і 9 – «задовільне». Зручне географічне становище та умови курорту зазначалися серед найбільш важливих позитивів місцевого ділового середовища. В той же час сезонність попиту на товари та послуги, а також недостатній розвиток інфраструктури переважають серед відзначених негативів.
9. Компанії поділяють думку, що місцева економіка зміниться на краще завдяки внутрішнім поліпшенням (комунальної інфраструктури – 58%, підготовки й перепідготовки робочої сили – 28%), кращій співпраці влади і бізнесу (розвиток туризму – 42% та інфраструктури для бізнесу – 31%), а також зовнішнім ресурсам (залучення прямих іноземних інвестицій – 25%).

IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

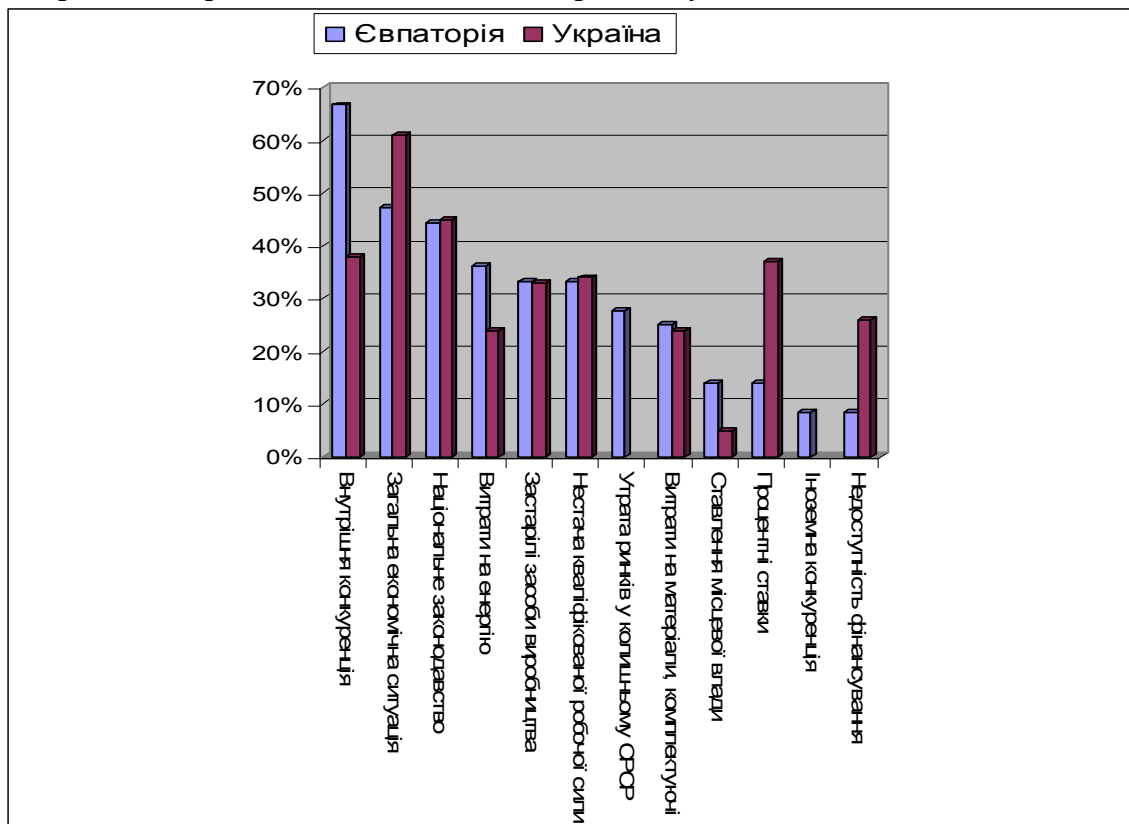
1. Статус підприємств

З 36 респондентів лише 14 було засновано після 1990 року. Найбільша частка новостворених компаній – це малі підприємства в галузях будівництва, харчової промисловості та надання різноманітних послуг, тоді як, наприклад, заклади санаторно-курортної сфери засновані, здебільшого, за радянських часів, а один з таких закладів – аж у XIX столітті. Це може свідчити про доволі повільні темпи розвитку підприємництва в місті та більшу потребу в дальшій реструктуризації та приватизації існуючих галузей. Більшість компаній (69%) перебувають у власності вітчизняних юридичних і фізичних осіб. Власністю держави залишаються 23% підприємств з 40% працівників – доволі багато порівняно з іншими містами та регіонами. Лише три компанії, на яких працюють 8% працівників, повідомили про наявність в них частки іноземного капіталу.

2. Загальний стан бізнесу

Економіка Євпаторії видається недостатньо диверсифікованою, близькою до монопрофільної, оскільки її основу складає санаторно-курортна галузь, в якій працює 35% працівників опитаних підприємств. Сезонний характер цієї галузі впливає також на роботу підприємств харчової промисловості, торгівлі та сфери обслуговування, значною мірою орієнтованих на відвідувачів міста. В той же час у місті недостатньо підприємств з цілорічною завантаженістю.

Діаграма 1 Перешкоди для подальшого розвитку

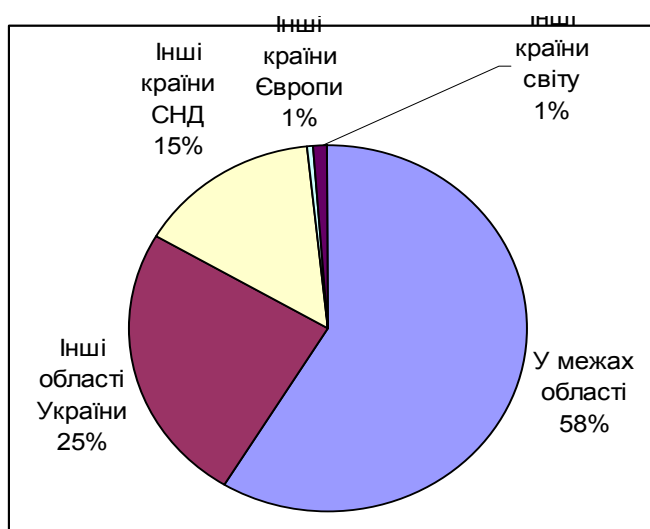
Євпаторія – Вивчення думки підприємців

Респонденти назвали чинники негативного впливу на поточний і майбутній розвиток своєї продукції чи послуг (див. діаграму 1). За пріоритетністю *внутрішня конкуренція* зазначалася як найважливіший чинник для 67% підприємств різноманітних сфер, включаючи міський пасажирський транспорт; більш ніж 40% євпаторійських підприємств заважають розвиватися *національне законодавство* та *загальноекономічна ситуація*. Серед інших важливих факторів негативного впливу відзначалися *висока вартість енергії та матеріалів* (до 36%), *нестача кваліфікованої робочої сили та застарілі засоби виробництва* (по 33%), *втрата ринків колишнього СРСР* (28%), на що особливо нарікають заклади санаторно-курортної сфери. В той же час лише невелика частина опитаних підприємств мають проблеми з *доступом до кредитних ресурсів* (8-14%), з *іноземною конкуренцією* (8%), *екологічними обмеженнями* (6%). *Несприятливе ставлення місцевої влади* відзначили 14% респондентів. Це не дуже високий показник, однак він знаходить підтвердження і у відповідях на деякі інші розділи опитувальника.

Серед позитивів гіпотетичного вступу України до ЄС більшість респондентів відзначили *кращий правовий захист підприємців* (56%), *доступ до великого ринку без митниць та перешкод* (36%). Ще 33% сподіваються на *стабільний бізнес-клімат* єдиного європейського простору. А, наприклад, *участю в програмах ЄС* зацікавилися лише 2 підприємства з опитаних. В той же час 6 респондентів не побачили жодних позитивів у можливому приєднанні України до ЄС. Щоправда, двоє з них не відзначили й жодного негативного фактора.

З іншого боку 69% підприємств побоюються *втратити перевагу, пов'язану з низькою вартістю робочої сили, послуг та товарів*, а 64% підприємств з пересторогою ставляться до *посилення іноземної конкуренції*. Вважають обтяжливими для себе можливі *додаткові витрати, пов'язані з пристосуванням до умов ЄС*, ще 44% респондентів. Причому якихось галузевих відмінностей при цьому не спостерігається. При цьому двоє підприємців позначили всі гіпотетичні негативні сторони вступу до ЄС як важливі для себе, а один, додатково до двох згаданих в попередньому абзаці, не позначив жодного негатива.

3. Клієнти

Діаграма 2 Напрямки експорту місцевої економіки

Всі підприємства надали інформацію про географічне розташування своїх клієнтів (діаграма 2). Лише чотири заклади (всі з санаторно-курортної сфери) зазначили, що надають більше половини обсягу своїх послуг клієнтам з-за меж України – майже виключно з СНД, і лише один з цих закладів до 10% обсягу послуг надає клієнтам з інших країн Європи. Ще сім підприємств (4 санаторії та 3 підприємства транспортної галузі) надають 10-45% обсягу своїх послуг клієнтам з СНД. Одне з цих підприємств біля 40% своїх

Євпаторія – Вивчення думки підприємців

послуг надає клієнтам з-за меж СНД.

Таким чином лише 17% збуту опитаних підприємств йде за межі країни. Ця частка істотно нижча за показники міст у країнах Центральної та Східної Європи і може бути збільшена, особливо в санаторно-курортній галузі, виноробстві та ремонті авіаційної техніки.

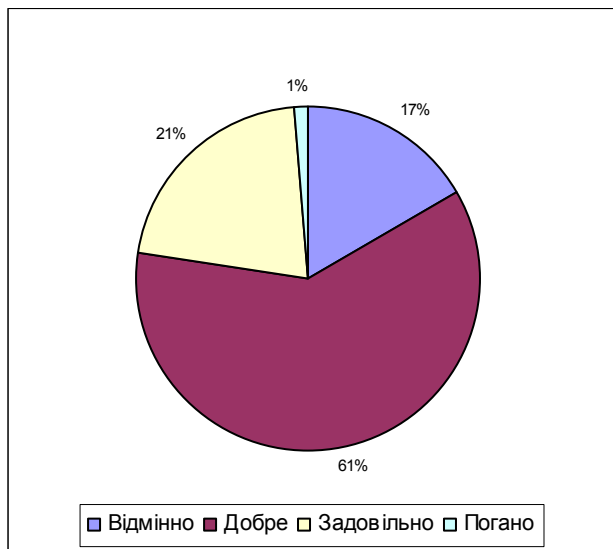
Компанії в галузях будівництва, переробки продуктів харчування та послуг працюють майже виключно на міський та регіональний ринки. Всі опитані компанії очікують збільшення (в середньому на 18%) обсягів збуту в 2005 році порівняно з 2004, проте середній обсяг збуту в розрахунку на одного працівника досить низький і складає приблизно 43 400 грн. Тому існує велика потреба в підвищенні продуктивності.

Наявність клієнтури є головною причиною розміщення 29 з опитаних компаній саме в Євпаторії. Крім того, 21 підприємство зазначило існування тут важливих постачальників сировини (більшість представників харчової та деревообробної галузей), а 16 назвали постачальників компонентів. 18 компаній зазначили, що мають в Євпаторії кваліфікованих працівників, хоча ця ситуація, очевидно, швидко змінюється (на гірше). В той же час очевидно, що головною причиною розміщення в Євпаторії багатьох опитаних закладів (передусім, санаторно-курортних) є кліматичні умови курорту.

4. Питання трудових ресурсів і зайнятості

Загальна кількість постійних працівників на 36 підприємствах-респондентах становить 6217, порівняно з 5436 п'ять років тому і 6098 торік. Нові робочі місця були створені передусім у будівництві (біля 500 за останні 5 років), в той час як у харчовій промисловості за цей час створено 175 місць, в санаторно-курортній галузі біля 150, в транспорті – 80, а два опитані промислові підприємства задекларували загальне зменшення робочих місць на 50. Тенденція за останні 2 роки почала змінюватися, і на запитання про нові інвестиції компанії відповідають, що планують створити майже 600 нових робочих місць.

Понад 46% працівників опитаних закладів складають жінки (понад 63% у в санаторно-курортній сфері). Частка працівників з вищою освітою цього року сягає не дуже високого рівня - 13,2%.

Роботодавці достатньо задоволені якісним рівнем своїх працівників. Загалом 17%, на їх думку, працює відмінно, 61% - добре, 21% - задовільно і лише 1% незадовільно (діаграма 3). При цьому найвищу частку поганих працівників (25%) задекларувало одне з підприємств міського транспорту, а 29% працівників опитаних санаторно-курортних закладів є відмінними.

Діаграма 3 Рівень задоволення якістю робочої сили

Євпаторія – Вивчення думки підприємців

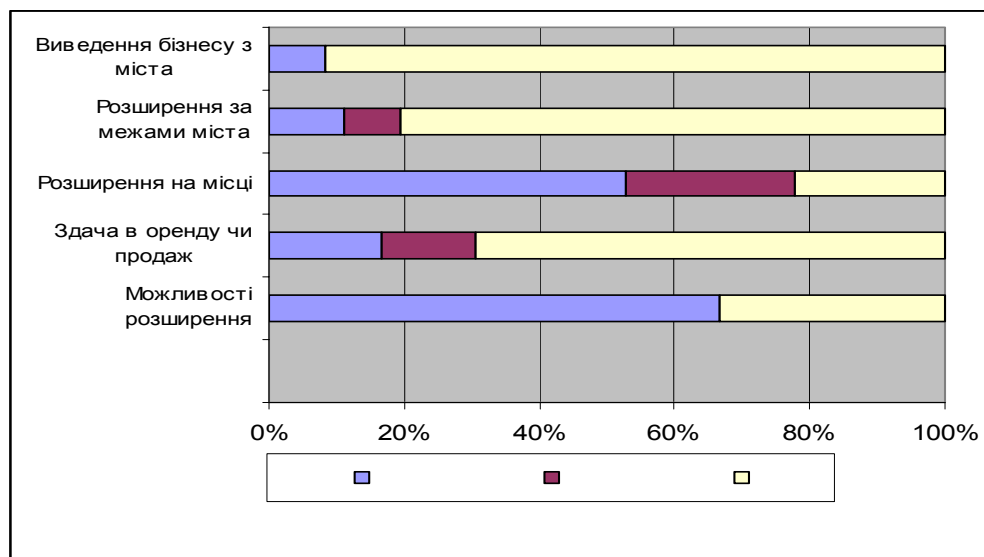
Загальна середньомісячна зарплатня складає 640 грн. порівняно з 523 грн. в 2004 році. Найнижча зарплатня в санаторно-курортній сфері. Лише сім компаній різних галузей сплачують у середньому більше ніж 800 гривень.

25 компаній – майже 70%(!) - в усіх галузях відчують нестачу працівників певних професій та навичок, важливих для їхнього подальшого розвитку, а сім підприємств очікують виникнення цієї проблеми в майбутньому. Найчастіше бракує кваліфікованих представників робітничих професій – газозварювальників, електриків, слюсарів, будівельників, а також середнього медичного та господарського персоналу для закладів санаторно-курортної сфери.

7 компаній мають підрозділи з наукових досліджень та розвитку, які головним чином зайняті розробкою нової продукції та методик лікування. Загалом у цих підрозділах працює 28 осіб (менш ніж 0,5% від кількості всіх робочих місць).

5. Інформація про місцезнаходження та майно підприємства

Євпаторія як місце розташування бізнесу має і переваги, і недоліки (див. діаграму 4). Підприємства, як правило, володіють своїми спорудами (18) і мають право на користування землею. Більшість із них також має достатньо площі для розширення. Однак нестача площ для розширення 33% підприємств може стати проблемою. Чотири компанії розглядають можливість розширення своєї діяльності за межами Євпаторії, а три навіть розглядають можливість перенесення свого бізнесу межі міста. Ця проблема може бути частково вирішена завдяки пропозиції з боку приватних власників (6 підприємств готові надати в оренду чи продати свою землю та споруди, а 5 розглядають таку можливість).

Діаграма 4 Інформація про місцезнаходження та майно

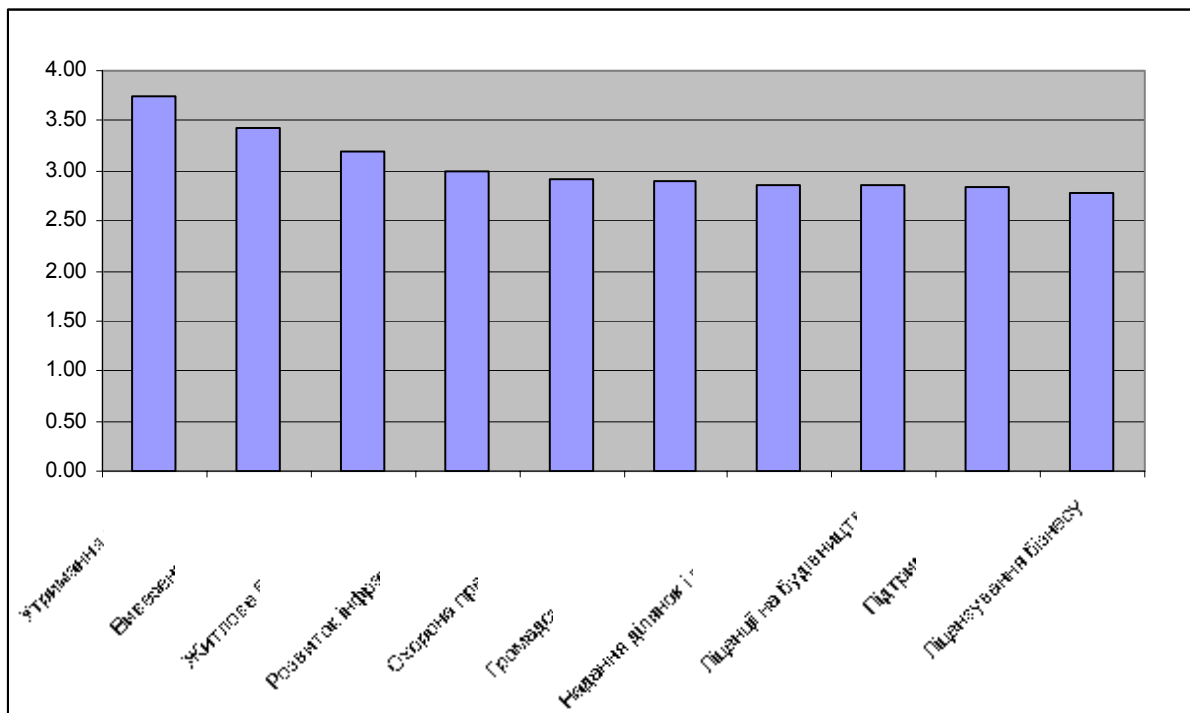
Нинішній стан будівель та рівень технологій не видається найкращим, тому чимало компаній планують здійснення суттєвих інвестицій у вдосконалення потужностей. Зокрема, 18 підприємств планують модернізацію або вдосконалення існуючих споруд здебільшого протягом цього й наступного року. Планується вкласти біля 84 млн грн та створити 831 нове робоче місце. Якщо ці цифри виявляться реальними, це певним чином

Євпаторія – Вивчення думки підприємців

допоможе зростанню місцевої економіки. Очікувані інвестиції коливаються від 50 тисяч до 30 мільйонів, причому понад 30 млн інвестицій планується в харчовій промисловості, понад 20 – у будівництві, понад 12 – у санаторно-курортній сфері. Проте без істотних зовнішніх інвестицій такі внутрішні інвестиції, істотні для самих місцевих інвесторів, навряд чи зможуть змінити корінним чином економічну ситуацію в місті.

6. Послуги та відносини з органами місцевої влади

Респондентам було запропоновано оцінити десять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). В середньому ці послуги були оцінені як задовільні з середнім балом 2.99 (див. діаграму 5). Найменше незадоволення респондентів викликають ліцензування місцевою владою бізнесу (2,77), рівень роботи з підтримки малого та середнього бізнесу (2,85). Найбільше незадоволені респонденти утриманням доріг (3,75), вивезенням сміття (3,43) та станом справ у житловому будівництві (3,19). Відносно вищу оцінку послуг місцевої влади висловили підприємства, що надають комунальні послуги.

Діаграма 5. Послуги органів влади

Загалом відповіді свідчать про те, що підприємства готові порекомендувати ініціативи, зокрема в сфері підтримки малих і середніх підприємств, які дозволять поліпшити співпрацю з місцевими органами влади й зменшити бюрократизм. Серед коментарів щодо сфер, які потребують поліпшення, частіше зазначалися такі: правопорядок у місті; розвиток інфраструктури; поліпшення стану утримання доріг; вивезення сміття.

Підприємства також мали відповісти, які послуги мали б надаватися міською владою (та, зокрема, підрозділом з економічного розвитку) представникам євпаторійського бізнесу. Діаграма 6 демонструє, що підприємства активно підтримують майже всі з запропонованих в опитувальнику послуг. Дві з найгостріших проблем, які стоять перед місцевими компаніями (нестача кваліфікованої робочої сили та бюрократизм влади)

Євпаторія – Вивчення думки підприємців

можна вирішити за допомогою двох заходів, які отримали найбільшу кількість балів – допомога міста в розвитку трудових ресурсів і створення центрів підтримки бізнесу.

На відміну від компаній в інших країнах Східної Європи респонденти не підтримують спорудження й пропозиції вільних ділянок – вони не бачать гарантій, що ті, хто отримає таку форму субсидії, насправді почне створювати робочі місця. Хоча фінансові проблеми не відзначалися респондентами серед найболючіших (див. діаграму 1), тим не менше фінансову підтримку бізнесу (зокрема, через гарантії по кредитах) вони відзначили серед найбільш бажаних заходів.

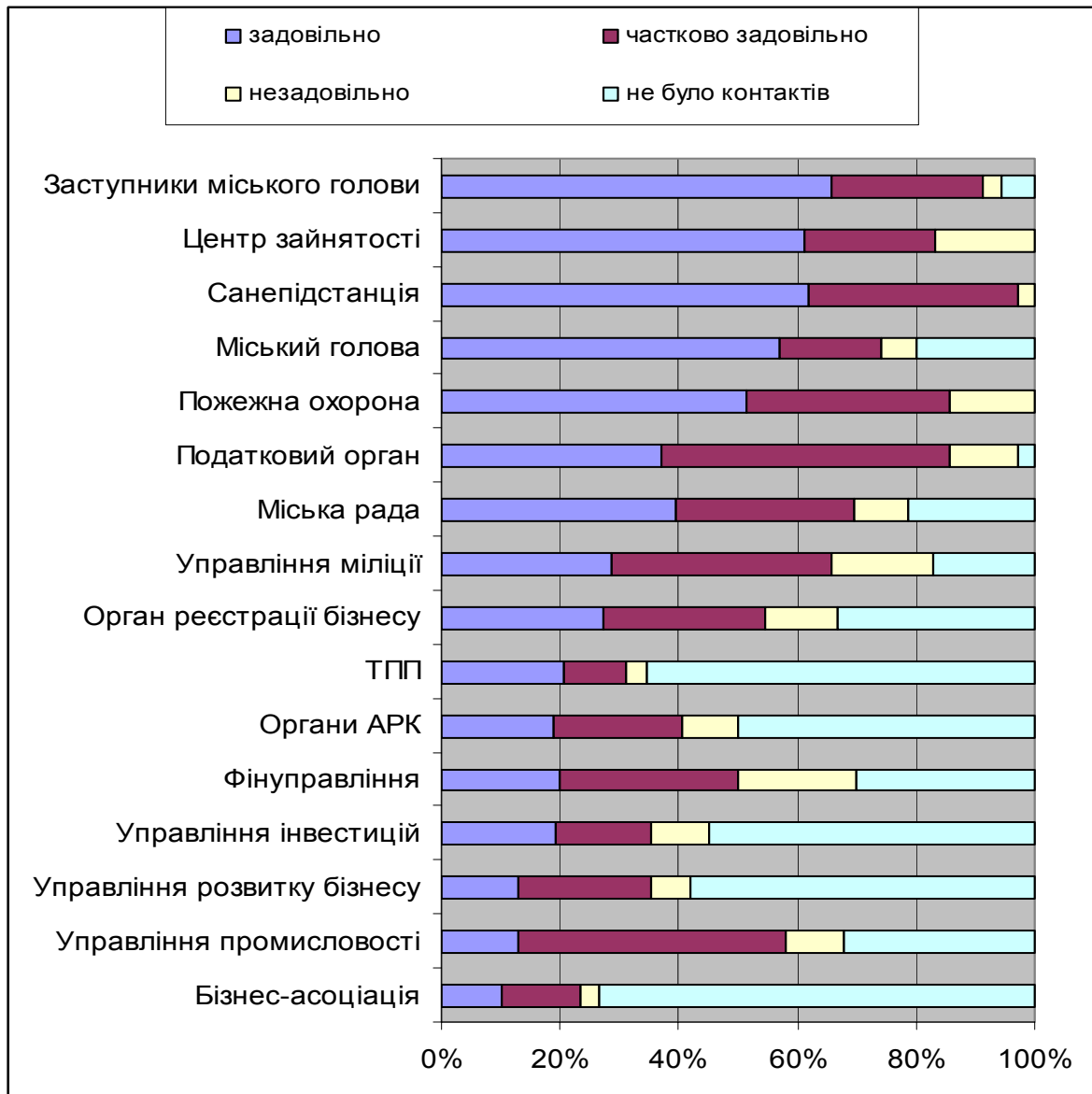
Діаграма 6 Послуги підрозділу з економічного розвитку

Підприємства-респонденти оцінили контакти з владними структурами та посадовцями (діаграма 7). Міський голова, заступники, центр зайнятості, санепідстанція отримали позитивні оцінки. Біля 60% респондентів вважають співпрацю з ними цілком задовільною. З іншого боку, респонденти (до 50% і більше) не мали контактів з бізнес-асоціацією; низкою управлінсь миськвиконкому, призначених опікуватися проблемами бізнесу; органами влади АРК та торговельно-промисловою палатою.

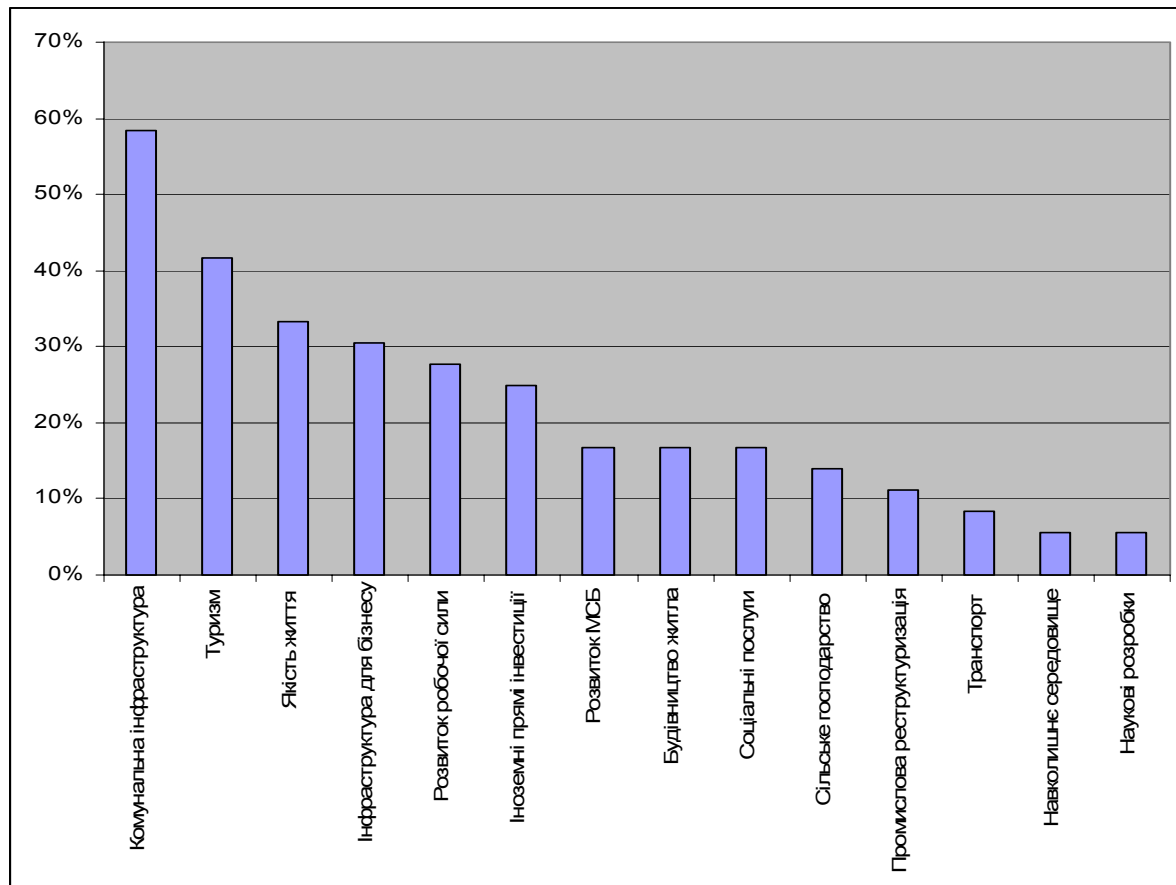
Багато коментарів можна узагальнити в один висновок: високий рівень бюрократизму (25% респондентів) та брак компетентності урядовців (19%), невідповідне ставлення з боку цих установ до підприємства як до клієнта та платника податків (8%).

Євпаторія – Вивчення думки підприємців

Діаграма 7. Контакти з владними установами

7. Критичні питання

Діаграма 8 Критичні питання

Підприємства-респонденти дали такі відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані:

- Розвиток комунальної інфраструктури (газ, електроенергія, водопостачання, опалення) – на першому місці з 58% відповідей;
- Розвиток туризму - 42% респондентів з різноманітних галузей;
- Підвищення якості життя – 33%;
- Розвиток інфраструктури для бізнесу – 31%;
- Розвиток робочої сили – 28%;
- Залучення прямих іноземних інвестицій – 25%.

При цьому в розподілі відповідей якихось істотних галузевих відмінностей не спостерігається.

З іншого боку деякі питання зазначалися менше ніж тричі, а саме «Навколишнє середовище» (2 рази), «Наукові розробки» (2) та «Освіта» (0) (на відміну від розвитку робочої сили).

9. Загальні враження

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про органи влади в Євпаторії. Міська влада отримала вищі оцінки (середня - 2), ніж органи АРК (2,94). Респонденти також висловили свою думку про місто як місце для ведення бізнесу. Як вже зазначено в пункті 8 висновків, відповіді були досить позитивними. Більшість (21) підприємств оцінили своє місто як «добре», 9 – як «задовільне» і 6 вважають своє місто

Євпаторія – Вивчення думки підприємців

«відмінним» місцем для бізнесу. Яскравих галузевих відмінностей в оцінках не відзначається.

Позитивними прикладами елементів бізнес-клімату Євпаторії, відзначеними респондентами, як правило, були:

- Географічне розташування
- Умови курорту
- Діяльність влади щодо благоустрою міста
- Близькість до сировини

Негативні чинники, визначені респондентами, головним чином стосуються сезонності попиту на місцеві послуги та товари, а також стану технічної інфраструктури.

- Сезонність попиту на послуги та товари
- Недостатній рівень розвитку інфраструктури
- Бюрократизм влади
- Віддаленість від ринків збуту виробничої продукції

Деякі з проблем (як сезонність) можуть бути вирішені на місцевому рівні лише частково. Більш ефективно можна вирішити ці питання об'єднаними зусиллями місцевої влади та бізнесової громади.

V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки головних роботодавців Євпаторії. Їхні стосунки з міською владою визначатимуть зростання економіки міста, її застій чи занепад. Звіт призначений допомогти Комітетові з розробки стратегічного плану в його роботі і буде корисним для міської влади в роботі над підтримкою та поліпшенням ділового клімату в місті.

Проект «ЕРМ» висловлює вдячність усім представникам підприємств, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію Комітетові з розробки стратегічного плану, а також усім членам Комітету, які присвятили свій час на проведення опитування.